

В. Серада

СЛОВАЎТВАРАЛЬНЫЯ ГНЁЗДЫ БЕЛАРУСКІХ ДЗЕЯСЛОВАЎ *ЛЮБІЦЬ* І *КАХАЦЬ*: СТРУКТУРА, ПАТЭНЦЫЯЛ, СЕМАНТЫЧНЫ АБ'ЁМ

Мэта даследвання – параўнаць дэрывацыйны патэнцыял дзеясловаў *любіць* і *кахаць* у сучаснай беларускай мове. Фактычным матэрыялам паслужылі 173 лексічныя адзінкі, выбраныя са слоўнікаў агульнага, этымалагічнага і перакладнога тыпу і кантэксты з Беларускага N-корпуса. Аб'ектам даследавання з'яўляюцца складзеныя словаўтваральныя гнёзды дзеясловаў *любіць* і *кахаць*.

Словаўтваральнае гняздо дзеяслова *кахаць* уключае 14 дэрыватаў, якія з’яўляюцца вытворнымі I–IV ступеняў, а словаўтваральнае гняздо дзеяслова *любіць* уключае 157 дэрыватаў, якія з’яўляюцца вытворнымі I–VI ступеняў.

Дапусцім, што гняздо *любіць* можа быць пашырана патэнцыйнымі словамі. Па-першае, на ўзор некаторых вытворных, напрыклад: існуе ланцужок *целалюбівы* → *целалюбінасць*, *целалюб*, адпаведна можа існаваць ланцужок *целлюбівы* → *целлюбівасць*, *целлюб*. Па-другое, аснова слова *любіць* можа спалучацца з субстантыўнымі асновамі, якія называюць аб’ект дзеяння: словы *кавалюб* або *навукалюб* не фіксуюцца ў слоўніках, але адпавядаюць усім дэрывацыйным і граматычным правілам беларускай мовы. Адным з доказаў багатага дэрывацыйнага патэнцыялу гэтага дзеяслова з’яўляецца аказіяналізм *радзімалюб*, які Р. Барадулін выкарыстоўвае ў якасці назвы свайго верша.

Адрозненні ў колькасным складзе гнёздаў гэтых дзеясловаў тлумачацца, найперш, аб’ёмам іх семантычнай структуры. Словы *любіць* і *кахаць* з’яўляюцца сінонімамі па лексіка-семантычным варыянце (ЛСВ) ‘мець вялікае сардэчнае пачуццё да асобы другога полу’. Для *кахаць* гэта адзінае значэнне, аднак *любіць* мае яшчэ 6 ЛСВ. Праз полісемантызм *любіць* ужываецца з большай колькасцю слоў, словаўтваральны патэнцыял слова *любіць* значна большы.

Часам у мастацкіх творах *любіць* і *кахаць* становяцца сінонімамі ў значэнні ‘адчуваць глыбокую адданасць, прыхільнасць да каго-н, чаго-н.’, напрыклад: *свабодачку кахаюць* (Я. Купала), *мароз кахае вербы* (Я. Колас), *не кахае бацькаўшчыны* (У. Галубок), *кахаў ты родны край* (М. Чарот), *кахаў і Беларусь, і барацьбу, і буры, і весняныя громы, і палі, і сенажаці* (У. Жылка). Але дзеяслоў *кахаць* у гэтым значэнні выкарыстоўваецца толькі адносна з’яў прыроды, радзімы альбо слоў, звязаных з ёй (*народ, свабода, барацьба*).

Такім чынам, на прыкладзе гэтых двух сінанімічных слоў можна зрабіць выснову, што дэрывацыйны патэнцыял слова залежыць ад аб’ёму семантычнай структуры, яго валентнасці, стылістычнай стратыфікацыі, дыскурсіўнай нейтральнасці.